

ارائه بسته‌تقنینی در راستای حمایت از یگان حفاظت میراث فرهنگی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خدای بزرگ بخشایش همیشه بخشایند

بِسْمِ

شماره مسلسل: ۱۸۴۷۸
کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۱/۷/۲۷

عنوان گزارش:

ارائه بسته تقنینی در راستای حمایت از یگان حفاظت میراث فرهنگی

نام دفتر:

مطالعات فرهنگ و آموزش

تهیه و تدوین کنندگان:

سعید شفیعا

همکار:

سیدمیثم عظیمی، سیدمحمد بحرینی، نوروز رجبی، بهرنگ ضابطیان

ناظران علمی:

موسی بیات

اظهارنظرکنندگان داخل مرکز:

یحیی مزروعی ابیانه

اظهارنظرکنندگان خارج مرکز:

عبدالمهدی همت‌پور، فرخ کاظمی، فرج‌اله ایرانپور، روح‌الله خالدیان، محمد صابر

ویراستار ادبی:

شیوا اسکندری

واژه‌های کلیدی:

۱. یگان حفاظت

۲. میراث فرهنگی

۳. حفاظت از میراث فرهنگی

۴. بسته تقنینی

فهرست مطالب

۶

چکیده

۷

مقدمه

۸

منابع مالی و غیرمالی پشتیبان یگان حفاظت میراث فرهنگی

۱۲

ظرفیت‌های قانونی قابل استفاده از سایر یگان‌های حفاظت

۱۴

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

۱۶

منابع و مآخذ

ارائه بسته تقنینی در راستای حمایت از یگان حفاظت میراث فرهنگی

[چکیده]

به‌عنوان مقدمه حفاری مورد توجه قرار نگرفته است و بسیاری از اقدامات مخرب علیه میراث فرهنگی قابل تعقیب کیفی نیست. همچنین به‌روز نبودن نگاه قانون به تجهیزاتی که امروزه برای حفاری و اکتشاف میراث فرهنگی مورد استفاده قرار می‌گیرد، نیازمند توجه است. از این‌رو در انتهای گزارش پیشنهادهایی جهت اصلاح ماده (۵۶۲) قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵ ارائه شده است. قانون «ضرورت اخذ مجوز برای ساخت، خرید و فروش، نگهداری، تبلیغ و استفاده از دستگاه فلزیاب»^۱ مصوب ۱۳۷۹ و قانون «مبارزه با قاچاق کالا و ارز»^۲ مصوب ۱۳۹۲ از جمله قوانینی است که به‌دلیل ضعف در اجرا، نیازمند نظارت دقیق است. آنچه مسلم است، یگان حفاظت میراث فرهنگی به‌دلیل فقدان قوانین حمایتی، به‌روز نبودن قوانین جاری و اجرای سلیقه‌ای قانون دچار مشکلات عدیده‌ای است که نیازمند بررسی و توجه ویژه است.

مطابق بند «ط» ماده (۸) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶ حفظ محیط زیست، حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی از جمله امور حاکمیتی است که نیازمند توجه ویژه تقنینی است. لذا دستگاه‌هایی که در این حوزه فعالیت می‌کنند، بایستی از حمایت‌های حاکمیتی خاص در زمینه حفاظت و صیانت از منابع برخوردار شوند. در گزارش حاضر دو یگان حفاظت محیط زیست و حفاظت منابع طبیعی که جایگاه حاکمیتی مشابهی دارند و قوانین حمایتی نسبتاً مناسبی در این حوزه برای آنها در نظر گرفته شده است مورد بررسی قرار گرفت و تلاش شد زمینه‌های لازم برای الحاق یگان حفاظت میراث فرهنگی به این قوانین در قالب تغییر قانون فراهم شود.

همچنین ماده (۵۶۲) قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵ دارای ابهام‌هایی است که کارکردهای یگان حفاظت میراث فرهنگی را کاهش داده است. در این ماده اهمیت اکتشاف

۱. در مورد توقیف فلزیاب به نفع وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی.

۲. در مورد توقیف اموال، وسیله نقلیه، محل نگهداری کالای قاچاق و در اختیار قرار دادن آن به وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی.

مقدمه

ایجاد یگان‌های حفاظت در دستگاه‌های اجرایی اقدامی راهبردی برای نگهداری از زیرساخت‌ها، تجهیزات و امکانات و وظایف حفاظتی دستگاه‌های اجرایی است که پس از چند دوره قانونگذاری و تکرار در برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (ماده ۱۷۹) برنامه چهارم (ماده ۱۲۹) و برنامه پنجم (ماده ۲۳۳) با توجه به ضرورت آن^۱ و نهایتاً در ماده (۳۵) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه مصوب ۱۳۹۵ به صورت دائمی تصویب شد. یگان حفاظت میراث فرهنگی را می‌توان اولین یگان حفاظت دستگاه‌های اجرایی دانست که مطابق ماده (۱۷۹) و (۱۶۵) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹ و در پی دستورالعمل تشکیل یگان‌های حفاظت در دستگاه‌های دولتی مصوب مقام معظم رهبری و فرماندهی محترم کل قوا (مدظله‌العالی) شکل گرفت. اهمیت و جایگاه این یگان را باید در موضوعی جویا شد که مورد حراست قرار می‌گیرد.

حفاظت از میراث فرهنگی به‌عنوان بقایا و آثار به‌جای مانده از گذشتگان که سهم نسل‌های آینده و بخشی از هویت ملی است، مقوله‌ای حاکمیتی^۲ و غیرقابل واگذاری به‌غیر است. با توجه به مصوبه شورای عالی امنیت ملی مصوب ۱۳۷۳ حافظان میراث فرهنگی ضابط قضایی محسوب و به سلاح گرم مسلح می‌شوند. بنابراین از آنجایی که مصوبات شورای عالی امنیت ملی در حکم قانون است مأموران یگان حفاظت میراث فرهنگی نیز دارای قانون خاص بوده که با رعایت سایر ترتیبات مقرر در قانون آیین دادرسی کیفری ضابط قضایی محسوب می‌شوند.^۳ درگیری و مشکلات عدیده‌ای که بین مأموران یگان حفاظت میراث فرهنگی و مرتکبان جرائم علیه میراث فرهنگی رخ می‌دهد از آن جهت که در مورد کالاها و اموال ارزشمند تاریخی-فرهنگی است و بازار غیررسمی و غیرقانونی پرگردشی دارد، خطرات جانی و مالی بسیاری به همراه خواهد داشت. عدم حمایت صحیح از کارکنان یگان حفاظت میراث فرهنگی در این موقعیت موجب خواهد شد تا احتیاط و دوری از خطر پیش شرط عاقلانه‌ای برای کارکنان یگان در نظر گرفته شود.

این بدان معناست که کارکنان یگان در موقعیت اثرگذار و مطلوبی قرار نخواهند داشت و کارایی این یگان در مواجهه با جرائم علیه میراث فرهنگی، قاچاق و مقابله با سوداگران با چالش روبه‌رو می‌شود. در حالی که حمایت‌های قانونی و کمک‌های تکمیلی مالی و حقوقی، می‌تواند قدرت و پیشرفت امور حفاظت از میراث فرهنگی را بیش از پیش مستحکم و معتبر کند. بنابراین در ادامه به تفکیک به منابع مالی و غیرمالی پشتیبان یگان حفاظت و ظرفیت‌های قانونی قابل بسط به یگان حفاظت میراث فرهنگی پرداخته خواهد شد و در پایان به ارائه پیشنهادهای نظارتی و تقنینی منتهی خواهد شد.

۱. ماده (۱۶۵) و (۱۷۹) قانون برنامه سوم توسعه، ماده (۱۲۹) برنامه چهارم و ماده (۲۳۳) برنامه پنج توسعه.

۲. مطابق جزء «ط» ماده (۸) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶.

۳. در آیین‌نامه اجرایی احراز عنوان ضابط دادگستری مصوب ۱۳۹۸، ضابطان دادگستری شامل کلیه فرماندهان، افسران، درجه‌داران نیروی انتظامی آموزش دیده، مقامات و مأمورانی که به موجب قوانین خاص در حدود وظایف محول شده ضابط محسوب می‌شوند.

منابع مالی و غیر مالی پشتیبان یگان حفاظت میراث فرهنگی

۱ حق‌الکشف میراث فرهنگی

کاشف پرداخت می‌شود. بنابراین در این بخش برای فردی که اقدام به اکتشاف تصادفی یا اتفاقی کرده است، حقی با عنوان حق‌الکشف تعریف شده است.^۱ تا قبل از سال ۱۳۷۶ که موضوع پرداخت حق‌الکشف در دستگاه‌های اجرایی مرسوم بود^۲ اما به دلیل ضرورت همکاری قوه قضائیه در پرداخت به موقع جریمه‌های دریافتی از قاچاقچیان به سازمان وقت میراث فرهنگی، کارایی این اهرم انگیزشی کاهش یافت و جنبه‌های کاربردی آن فاقد اثر شد.^۳

تعریف ناصحیح مفهوم حق‌الکشف برای میراث فرهنگی می‌تواند موجب ایجاد فساد در موضوع حفاری‌های غیرمجاز شود. در صورتی که مفهوم حق‌الکشف مطابق لایحه قانونی راجع به جلوگیری از انجام اعمال حفاری‌های غیرمجاز و کاوش به قصد به دست آوردن اشیاء و آثار تاریخی مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب در نظر گرفته شود، از جنبه‌ای می‌تواند موجب تشویق به حفاری و ایجاد فضا برای اکتشافات غیرمجاز باشد. از آنجا که عموماً فروش آثار تاریخی فرهنگی به دست آمده از حفاری، به دلیل قوانین موجود غیرقانونی است و فعل سختی به حساب می‌آید، فاقد مشتری مشخص و رسمی است. با رسمی شدن مفهوم حق‌الکشف به صورت ضمنی این اشیاء دارای خریدار یا پرداخت کننده خواهد شد و به همین شکل تشویق غیرمستقیم به حفاری غیرمجاز صورت می‌گیرد. اما در صورتی که مفهوم حق‌الکشف در حوزه میراث فرهنگی، به موضوعات کشف در تمامی مراحل مربوط به حفاری مرتبط شود (پیش از حفاری تا کشف اشیاء) و صرفاً به مأموران، مخبران و متصدیان حفاظت از میراث فرهنگی و دستگاه‌های نظارتی تعلق گیرد، این مفهوم قابل تأمل و ارزشمند است. چراکه به جای تشویق عموم به حفاری و نمایش دادن فعل به عنوان اقدامی تصادفی، تشدید انگیزه و ترغیب مأموران را در مقابله با جرائم علیه میراث فرهنگی و مشخصاً حفاری، خرید و فروش غیرمجاز و قاچاق را در پی خواهد داشت. گفتنی است در مورد حق‌الکشف و موارد تکمیلی مثل جبران خسارت و سختی کار، سازمان حفاظت محیط زیست دارای قانون «نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست در ارتباط با جرائم زیست‌محیطی» مصوب ۱۳۸۴/۱۱/۱۲ است. این قانون از آن جهت که موضوع پرداخت حق‌الکشف، دیه، خسارت و کمک به مأموران متصدیان کشف و تعقیب جرائم زیست‌محیطی را در ماده واحده‌ای مطرح کرده است، بستر مناسبی برای توسعه مفاهیم حمایتی از کارکنان یگان حفاظت میراث فرهنگی خواهد بود.^۵

متأسفانه بسیاری از میراث فرهنگی کشور که هویت و حیثیت ملی مردم به حساب می‌آید، به صورت مخفیانه در کشور کشف می‌شوند و با واسطه‌هایی دست به دست شده و از کشور قاچاق می‌شوند. برای درک این فاجعه کافی است تا به موزه معروف لوور پاریس مراجعه شود و کاشی‌های ستاره‌ای کوکبی شکل متعلق به دوره ایلخانی ایران مورد نظر قرار گیرد. کاشی‌هایی که معلوم نیست چطور از کشور خارج و در این موزه قرار گرفته است. برای این نوع اقدام‌ها لازم است تا محرک‌های بازدارنده‌ای در نظر گرفته شود تا فرصت اکتشاف، حفاری و قاچاق کمتر شود. در ماده (۱۰) قانون راجع به حفظ آثار ملی مصوب ۱۳۰۹ آمده که اگر فردی به صورت تصادفی به میراث فرهنگی دست یابد، باید هر چه زودتر به دستگاه اجرایی متولی اعلام کند. در صورتی که دستگاه اجرایی این اثر را قابل ثبت در فهرست آثار ملی دانست، نصف آن را به باینده واگذار می‌کند یا قیمت عادلانه آن را پرداخت می‌کند. همین‌طور اگر فرد از تقدیم آثار مذکور خودداری کند، دولت می‌تواند کل اشیاء را ضبط کند. همچنین در ماده (۱۱) این قانون حفر اراضی و کاوش برای استخراج آثار ملی منحصراً حق دولت دانسته شده و دولت مختار است که به این حق مستقیماً عمل کند یا به مؤسسه‌های علمی یا به اشخاص یا شرکت‌ها واگذار کند. بنابراین حفاری خارج از این تعریف، به معنای فعل غیرقانونی در نظر گرفته می‌شود. هر چند موضوع تقسیم اموال کشف شده به صورت اتفاقی و تصادفی و رسمی کردن پرداخت به باینده، نیاز به بحث و بررسی تکمیلی در زمینه تقویت تقاضا در بازار خرید و فروش اجناس غیرمجاز میراث فرهنگی دارد. مطابق لایحه قانونی درباره جلوگیری از انجام اعمال حفاری‌های غیرمجاز و کاوش به قصد به دست آوردن اشیاء و آثار تاریخی مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب، انجام هر گونه عمل حفاری و کاوش به قصد به دست آوردن اشیاء باستانی و عتیقه مطلقاً ممنوع است. در صورتی که اشیاء مذکور در این قانون بر حسب تصادف کشف شود کاشف مکلف است آنها را در اسرع وقت به نزدیک‌ترین اداره فرهنگ و آموزش عالی ارائه دهد. در صورتی که اشیاء مکشوفه از ملک شخصی باشد در مورد فلزات قیمتی و جواهرات پس از توزین معادل دو برابر بهای ماده خام آن و در مورد سایر اشیاء نصف بهای تقویم شده به کاشف پرداخت می‌شود. در صورتی که اشیاء مذکور از غیر ملک شخصی به دست آید به میزان نصف حق‌الکشف^۱ مقرر به

۱. برخی از کارشناسان حوزه میراث فرهنگی معتقدند که مفهوم حق‌الکشف بهتر از حق‌کشف است. چراکه اساساً کار نیروهای یگان حفاظت میراث فرهنگی، با خبر شدن یا خبردار کردن از رخداد حفاری و اکتشاف میراث فرهنگی برای جلوگیری از کشف فعل مجرمانه است. در حالی که به نظر می‌رسد درون مفهوم کشف، خبر نیز وجود دارد و دامنه مفهومی حق‌کشف به مراتب جامع‌تر از حق‌الکشف است.
 ۲. مفاد تبصره «۱» ماده (۵۶۲) قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم مجازات‌های تعزیری و بازدارنده) را می‌توان ناسخ قانون مورد اشاره دانست. در این تبصره آمده است: هر کس اموال تاریخی - فرهنگی موضوع این ماده را حسب تصادف به دست آورد و طبق مقررات سازمان میراث فرهنگی کشور نسبت به تحویل آن اقدام ننماید به ضبط اموال مکشوفه محکوم می‌گردد.
 ۳. به دلیل تصویب قانون لغو موارد مصرف قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب سال ۱۳۷۶ این قاعده تغییر یافت.
 ۴. برای اطلاعات بیشتر به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با عنوان مروری بر عوامل نابسامانی در حفاظت از میراث فرهنگی کشور و شماره مسلسل ۶۰۴۵ مراجعه شود.
 ۵. گفتنی است جهت گیری این قانون حمایت و تخصیص حق‌الکشف به کارکنان و مأموران به جای مردم و کاشفان تصادفی است و با رویکرد مطلوب تخصیص این حق برای میراث فرهنگی همخوانی دارد.

۲ قاجاق اموال تاریخی - فرهنگی به عنوان قاجاق کالای ممنوع

مطابق تبصره «۴» ماده (۲۲) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن، اموال تاریخی - فرهنگی را از مصادیق کالای ممنوع دانسته است. بنابراین ظرفیت قانونی وجود دارد که امکان ارزش گذاری اموال تاریخی فرهنگی قاچاق شده و امکان تعیین جزای نقدی را برای فرد خاطی فراهم می‌سازد. مطابق ماده (۲۲) مذکور، هر کس مرتکب قاچاق کالای ممنوع شود یا کالای ممنوع قاچاق را نگهداری یا حمل کند یا بفروشد، علاوه بر ضبط کالا به شرح این ماده و مواد (۲۳) و (۲۴) مجازات می‌شود.^۱ مطابق ماده (۲۴) آیین‌نامه اجرای قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی درباره قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۷۹^۲ خزانه مکلف به افتتاح حساب استانی برای وصول درآمدهای دولتی در این موضوع شده است. بنابراین ساز و کار مناسب برای انتقال درآمدهای حاصله از این محل‌ها به یگان حفاظت میراث فرهنگی وجود دارد. همچنین مطابق ماده (۵۶۱) قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵، هر گونه اقدام به خارج کردن اموال تاریخی - فرهنگی از کشور هر چند به خارج کردن آن نینجامد قاچاق محسوب و مرتکب علاوه بر استرداد اموال به حبس از یک تا سه سال و پرداخت جریمه معادل دو برابر قیمت اموال موضوع قاچاق محکوم می‌شود که البته مطابق تبصره این ماده، تشخیص ماهیت تاریخی - فرهنگی به عهده سازمان میراث فرهنگی کشور است.

۳ وسیله نقلیه استفاده شده و محل نگهداری قاجاق^۳

یکی دیگر از موضوعاتی که در خلال قاچاق کالاها غیر مجاز و به‌طور خاص آثار تاریخی - فرهنگی مطرح است، جریمه یا توقیف وسیله حمل و نقل کالا و همچنین محل نگهداری این اموال است که می‌توان به‌عنوان ظرفیتی برای حمایت از حفاظت میراث فرهنگی در نظر گرفته شود. مطابق ماده (۲۳) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۱۰/۰۳ با اصلاحات بعدی در مواردی که کالای قاچاق مکشوفه مشمول شرایط بندهای «پ» و «ت» ماده (۲۲) شود وسیله نقلیه مورد استفاده در قاچاق کالای مزبور، در صورت وجود هر یک از شرایط زیر، ضبط می‌شود:

الف) وسیله نقلیه مورد استفاده، متعلق به شخص مرتکب قاچاق باشد. ب) با استناد به دلایل یا قرائن از جمله سابقه مرتکب یا مالک وسیله نقلیه در امر قاچاق، ثابت شود که مالک وسیله نقلیه عمداً، آن را جهت استفاده برای حمل کالای قاچاق در اختیار مرتکب قرار داده است. در تبصره این ماده آمده که در غیر موارد فوق، وسیله نقلیه به مالک مسترد و معادل ارزش آن به جریمه نقدی مرتکب اضافه می‌شود. همچنین در ماده (۲۴) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۱۰/۰۳ با اصلاحات بعدی مصادره محل نگهداری کالاها ممنوعه و همچنین میزان جزای نقدی آن تعیین شده است.^۴

۱. هر کس مرتکب قاچاق کالای ممنوع گردد یا کالای ممنوع قاچاق را نگهداری یا حمل نماید یا بفروشد، علاوه بر ضبط کالا به شرح زیر و مواد (۲۳) و (۲۴) مجازات می‌شود: الف) در صورتی که ارزش کالا تا ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد، به جزای نقدی معادل دو تا سه برابر ارزش کالای ممنوع قاچاق.

ب) در صورتی که ارزش کالا از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) تا یکصد میلیون (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد به جزای نقدی معادل سه تا پنج برابر ارزش کالای ممنوع قاچاق.

پ) در صورتی که ارزش کالا از یکصد میلیون (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰) تا یک میلیارد (۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد به دو سال تا پنج سال حبس و به جزای نقدی معادل هفت تا ده برابر ارزش کالای ممنوع قاچاق.

۲. خزانه مکلف است در هر استان یک حساب بانکی با درخواست اداره‌های مأمور وصول درآمدهای دولت افتتاح نماید. هر یک از اداره‌های یادشده و نیز هر یک از محاکم و شعب قضایی و تعزیرات حکومتی، سازمان‌های کاشف و شاکلی و سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی مکلفند تمامی وجوه حاصل از فروش و جریمه کالاها قاچاق را به حساب مذکور واریز نمایند. این حساب‌ها غیر قابل برداشت بوده و موجودی آنها توسط بانک در پانزدهم و پایان هر ماه باید به حساب ویژه (۷۱۲) موضوع تبصره «۵» ماده واحده قانون اصلاح قانون تعزیرات حکومتی - مصوب ۱۳۷۳/۷/۲۰ - نزد خزانه واریز و رونوشت اعلامیه واریز وجوه به سازمان‌های کاشف ذی‌ربط ارسال گردد.

۳. با توجه به بخشنامه لزوم عمل دادرسی و دادگاه‌های انقلاب به بخشنامه دادستانی کل کشور در مورد ضبط و واگذاری وسایل نقلیه حامل مواد مخدر و کالای قاچاق به سازمان کاشف و پرداخت حق‌الکشف به مخبران و کاشفان مصوب ۱۳۶۷/۵/۱۵ که همچنان منسوخ نشده است توجه به این موضوع لازم به‌نظر می‌رسد.

۴. محل نگهداری کالای قاچاق ممنوع نیز در صورتی که متعلق به مرتکب بوده و یا توسط مالک عمداً جهت نگهداری کالای قاچاق در اختیار دیگری قرار گرفته باشد و ارزش کالا بیش از یک میلیارد (۱.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال باشد، مصادره می‌گردد، مشروط به اینکه ارزش ملک از پنج برابر ارزش کالای قاچاق نگهداری شده بیشتر نباشد، که در این صورت ملک به مقدار نسبت پنج برابر قیمت کالای

مصوب ۱۳۸۲ دانست و افرادی که به سبب مأموریت‌های محوله در پاسداری و حفاظت از مراکزی که نیروهای مسلح براساس مقررات یا مصوبات خاص شورای عالی امنیت ملی، شورای امنیت کشور یا شورای تأمین استان موظف به حراست از آن مراکز هستند، مورد هجوم دشمن یا اشرار واقع و در اثر مقاومت و درگیری با آنها کشته می‌شوند، شهید خوانده می‌شوند. همچنین مطابق این آیین‌نامه سایر مصادیق ایثارگری نیز شامل حال کارکنان این یگان و خانواده‌های آنها خواهد شد. لذا این ظرفیت قانونی بایستی جهت تسری به کارکنان یگان حفاظت میراث فرهنگی نیز مورد توجه قرار گیرد.^۷

مشاوره حقوقی

با توجه به مأموریت‌ها و فعالیت‌های عملیاتی که یگان حفاظت میراث فرهنگی به موجب مسئولیت‌های محوله ناچار به انجام است و الزام قانون به حمل سلاح و مهمات در این اقدامات، لزوم حمایت‌های حقوقی از مأموران این یگان غیرقابل کتمان است. با توجه به ماده واحده قانون حمایت قضائی از کارکنان دولت و پرسنل نیروهای مسلح مصوب ۱۳۶۶ که مطابق آن تمام وزارتخانه‌ها، شرکت‌ها، مؤسسات و سازمان‌های دولتی و دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است، همچنین نیروهای مسلح (نظامی و انتظامی) مکلفند بنا به درخواست کارکنان خود در زمان حیات و یا وراثت درجه اول آنان پس از فوت در دعواهایی که از انجام وظیفه آنان ناشی می‌شود یا به‌نحوی با وظایف ایشان مرتبط است با استفاده از کارشناسان حقوقی شاغل، به آنان خدمات حقوقی ارائه کنند. بنابراین مأمورانی که حین انجام مأموریت تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند امکان تأمین و کیل مجرب و مسلط به این گونه دعوی را دارا می‌شوند و حق الوکاله و سایر هزینه‌های دادرسی نیز در اعتبارات سالانه لحاظ می‌شود. این ظرفیت نیز قابلیت بهره‌برداری و استفاده توسط کارکنان یگان حفاظت میراث فرهنگی را داراست.^۸

که برای اکتشاف به کار می‌روند از ابزارهای شناسایی، تجهیزات الکترونیکی، گوشی‌های همراه، فلزیاب‌ها و... می‌باشند. تنها قانون مرتبط با این حوزه، قانون ضرورت اخذ مجوز برای ساخت، خرید و فروش، نگهداری، تبلیغ و استفاده از دستگاه فلزیاب مصوب ۱۳۷۹ است که صرفاً به ابزار فلزیاب اشاره داشته است.^۴ در حال حاضر به‌غیر از ابزاری مثل فلزیاب، استفاده از نشانه‌ها، نرم‌افزارها، امکانات و تجهیزات دیجیتالی در میان حفاران غیرمجاز مرسوم شده است. لذا باید جنبه‌های جدید موضوع در قانون مذکور مورد توجه قرار گیرد تا وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی (و یگان حفاظت میراث فرهنگی) در شرایط مبتنی بر واقعیت مورد حمایت قرار گیرد.^۱ مطابق قانون تأسیس سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی و اساسنامه آن مصوب ۱۳۷۰، دو سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی^۲ و ستاد اجرایی فرمان امام^۳ در مورد کالاهایی که منشأ قاچاق دارند یا بدون مالک‌رها شده‌اند دارای مسئولیت شناخته شده‌اند. از آنجاکه در عموم موارد فلزیاب‌ها و آلات کاوش دارای این خصوصیات می‌باشند، جمع‌آوری و نگهداری، اداره و فروش آنها به‌عهده این نهادها قرار داده شده است.^۴ در حالی که لازم است تا سازوکاری برای شفاف‌سازی حقوق یگان حفاظت میراث فرهنگی (به‌عنوان مجری حفاظت میراث فرهنگی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی) از این حوزه مشخص شود. چراکه در تبصره ماده (۵۶۸) قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵ همه مواردی که حکم به ضبط و استرداد اموال، وسائل، تجهیزات و خسارات داده شده است، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی کشور به‌عنوان منتفع از این اموال شناخته شده است.^۵

شهادت و ایثارگری

با توجه به شرح وظایف متنوع و مأموریت‌های خطیر و پر حادثه یگان حفاظت میراث فرهنگی و ضرورت به کارگیری سلاح و مهمات در مأموریت‌ها با اشرار و معاندان، این یگان را می‌توان شامل جزء «۱۳» از ماده (۳) آیین‌نامه تعیین مصادیق عملی شهید و خانواده‌های شاهد

۱. برای کسب اطلاعات بیشتر به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با عنوان درآمدی بر ممنوعیت تبلیغات رسانه‌ای، آموزش و معرفی محصولات و خدمات غیرمجاز و آسیب‌رسان به میراث فرهنگی با شماره مسلسل ۱۷۸۳۹ مراجعه نمایید.

۲. ماده (۱) - به‌منظور جمع‌آوری و نگهداری، اداره و فروش کالاهای متروکه دولتی و غیردولتی و ضبطی و قاچاق قطعیت یافته و کالاهای قاچاق بلاصاحب و صاحب متواری و همچنین اموال منقول و غیرمنقول و حقوق مالی که بر اثر احکام و قرارهای قطعی مراجع ذی‌صلاح قضایی و یا تصمیمات مراجع صلاحیت‌دار اداری و صنفی به انحاء مختلف از قبیل ضبط، مصادره، استرداد، تملیک، جریمه و تعزیر مالی، صلح، هبه، و نیز سایر اموالی که در اجرای اصل چهل‌ونهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و سایر قوانین تملک و یا تصرف دولت درآمده و یا درمی‌آید سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی که در این قانون سازمان نامیده می‌شود به‌صورت شرکت دولتی تشکیل و طبق این قانون و آیین‌نامه‌های آن و مقررات مربوط به شرکت‌های دولتی اداره می‌شود.

۳. ماده (۳) - اموال مجهول‌المالک، بلاصاحب (به‌استثنای اموال قاچاق بلاصاحب و صاحب متواری)، اراث بلاوارث و اموالی که از باب تخمیس، خروج از ذمه و اجرای اصل چهل‌ونهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و دیگر قوانین در اختیار ولی فقیه (حاکم) است با اذن کلی ایشان در اختیار سازمان قرار می‌گیرد تا به‌طور جداگانه حسب دستور معظم‌له در جهت نگهداری، اداره و فروش آنها اقدام نماید. پرداخت هر نوع وجهی از محل عواید حاصل از فروش و نیز هرگونه تصرف در این اموال موکول به اذن ولی فقیه یا نماینده خاص ایشان در تصرف این اموال خواهد بود.

۴. به‌طور مثال در شماره پرونده ۱۴۰۰۲۵۹۲۰۰۲۲۶۶۹۶۵ با شماره دادنامه ۱۴۰۰۳۶۷۱۷۸۳۵/۱۴۰۰۲۵۹۹۰۰۳۶۷۱۷۸۳۵ تاریخ ۱۴۰۰/۰۸/۲۸ از شعبه اجرای احکام کیفری دادسرای عمومی و انقلاب خراسان رضوی فلزیاب مشکوفاً به ستاد اجرایی فرمان امام تحویل شد. در شماره پرونده ۱۴۰۰۹۹۸۵۱۶۴۵۰۰۶۳۲ با شماره نامه ۱۴۰۰۳۷۵۳۳۸۸۷/۱۴۰۰۲۵۹۹۰۰۳۷۵۳۳۸۸۷ تاریخ ۱۴۰۰/۱۰/۰۶ از شعبه ۱۸ اجرای احکام کیفری دادسرای عمومی و انقلاب ناحیه ۱۰ مشهد دستگاه ردیاب و آنتن غیرمجاز به سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی تحویل شده است.

۵. تبصره ماده (۵۶۸) - اموال فرهنگی - تاریخی حاصله از جرائم مذکور در این فصل تحت نظر سازمان میراث فرهنگی کشور توقیف و در کلیه مواردی که حکم به ضبط و استرداد اموال، وسائل، تجهیزات و خسارات داده می‌شود به‌نفع سازمان میراث فرهنگی کشور مورد حکم قرار خواهد گرفت.

۶. عطف به آیین‌نامه حفاظت از میراث فرهنگی کشور مصوب ۱۳۸۱/۱۳/۲۸ شورای امنیت کشور.

۷. به‌گفته مدیر کل حقوقی یگان حفاظت میراث فرهنگی این ظرفیت تا به حال به‌درستی مورد استفاده قرار نگرفته است.

۸. همان.

ظرفیت‌های قانونی قابل استفاده از سایر یگان‌های حفاظت

بررسی یگان‌های حفاظت مشابه

شد و تشکیلات آن توسعه پیدا کرد. یگان حفاظت محیط زیست به‌عنوان یکی از زیرمجموعه‌های نیروی انتظامی کشور با برخورداری از بودجه سازمان حفاظت محیط زیست زیرمجموعه این سازمان به حساب می‌آید. پس از اجرای ماده (۱۷۹) قانون برنامه سوم توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور و تنفیذ آن در برنامه‌های بعدی، در سال ۱۳۸۹ یگان حفاظت محیط زیست تشکیل شد. با پیگیری‌های انجام شده در سال ۱۳۹۲ چارت تشکیلاتی یگان حفاظت استان‌ها و در سال ۱۳۹۴ چارت تشکیلاتی یگان حفاظت سازمان مرکزی مصوب شد. از جمله مسائل این یگان حفاظت می‌توان به کمبود شدید نیرو و فشار مضاعف بر نیروهای فعال موجود در یگان حفاظت اشاره کرد که همواره فرماندهان و کارکنان این یگان به‌عنوان چالش مطرح کرده‌اند. همچنین از آن جهت که کارکنان این یگان با گروهی از مجرمان درگیر هستند که برای رسیدن به اهداف ضد محیط زیستی خود حمل سلاح گرم و سرد می‌کنند، شهادت یا جانبازی در حین حفاظت و حراست محیط زیست یکی از مسائل رایج در این یگان است.^۱ همچنین از جمله چالش‌های حقوقی این یگان می‌توان به نقص در قوانین و مقررات، جایگاه سازمانی نسبتاً ضعیف برای حفاظت قاطعانه و یکپارچه از محیط زیست، پراکندگی شدید وظایف مربوط به حفظ محیط زیست میان نهادهای مختلف دولتی و نبود برنامه جامع حفظ محیط زیست کشور.^۲

یگان حفاظت منابع طبیعی

هسته‌های اولیه تشکیلات جنگل در سال ۱۲۹۹ شمسی توسط وزارت فلاحت و تجارت در جنگل‌های شمال کشور تشکیل شد. وظیفه این اداره نقشه‌برداری از جنگل‌ها، تفکیک جنگل‌های خصوصی از دولتی و تعیین جنگل‌های بکر و صنعتی از جنگل‌های مخروطی و بوت‌زار بود. این سازمان که جایگاه ثابتی نداشت در سال ۱۳۰۲ در بابلسر مستقر و در اسفند ۱۳۰۲ دارای نظام‌نامه شد. در این سال برای حفاظت از جنگل‌ها ردیف بودجه مخصوصی اختصاص داده شد و افرادی با لباس‌های متحدالشکل و علامت‌های خاص با عنوان مستحفظ در جنگل‌ها مستقر شدند ولی چون اقدامات این حافظان موجب مشکلات اساسی در تولید ذغال کشور شد و مالکان جنگل‌های شخصی نسبت به فعالیت‌های آنها شکایت کردند، در سال ۱۳۱۳ سازمان مذکور به دستور حکومت وقت منحل شد. اما از آن جهت که سرشاخه‌های بسیاری از درختان قطع شد و آسیب‌های بسیاری به درختان وارد شد در سال ۱۳۱۴ مقرر شد از بودجه دفع آفات نباتی، سازمان کوچکی برای نظارت بر قطع درختان تشکیل شود. بنابراین در سال ۱۳۱۷ در اداره امور کشاورزی دایره‌های

در موضوع حفاظت از زیرساخت‌ها و تأسیسات با اهمیت کشور، یگان‌های حفاظتی متفاوتی شکل گرفته است. از آن جهت که هدف از بررسی این یگان‌ها، شناسایی نیازهای حمایتی و تقنینی مورد نیاز یگان حفاظت میراث فرهنگی است، یگان‌های مشابه برای بررسی انطباقی (از نظر مسئولیت و ماهیت فعالیت) انتخاب شد. با این هدف که ظرفیت‌های قانونی و حمایت‌های حقوقی تنظیم شده برای این یگان‌ها مورد بررسی قرار گیرد. با تأکید بر بند «ط» ماده (۸) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶، حفظ محیط زیست، حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی از موضوعات حاکمیتی است. از آن جهت که ماهیت فعالیت‌های مذکور دارای هویتی مشابه است، دو یگان حفاظت محیط زیست (زیر نظر سازمان حفاظت محیط زیست) و یگان حفاظت منابع طبیعی (زیر نظر سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور که یکی از سازمان‌های وزارت جهاد کشاورزی است) به‌عنوان یگان‌های مشابه یگان حفاظت میراث فرهنگی انتخاب شد. این دو یگان را معمولاً با عناوین محیطبان و جنگلبان می‌شناسند که هر دو را حافظان عرصه‌های طبیعی کشور می‌دانند و عملاً شرح وظایف مشابهی دارند. در حال حاضر در هر یگان حفاظت بیش از دو هزار نیرو فعال است که باز خورد مسائل معیشتی و مشکلات کاری آنها در فضای قانونگذاری موجب شکل‌گیری لوایح و قوانین تکمیلی شده است. بنابراین در ادامه، این دو یگان حفاظت مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

یگان حفاظت محیط زیست

به دلیل تخریب‌های گسترده محیط زیست در قرن گذشته، در سال ۱۳۳۵ تشکیلاتی با عنوان کانون شکار ایران شکل گرفت که هدف آن حفظ نسل شکار و نظارت بر اجرای مقررات مربوطه بود. در سال ۱۳۴۶ و با تصویب قانون شکار و صید، سازمان شکاربانی و نظارت بر صید جایگزین کانون فوق شد. براساس ماده (۶) قانون شکار و صید، وظیفه سازمان شکاربانی و نظارت بر صید، از محدوده نظارت و تمرکز بر مقررات شکار فراتر رفت و امور تحقیقاتی و مطالعاتی حیات وحش، تکثیر و پرورش حیوانات وحش و حفاظت از زیستگاه آنها به همراه تعیین مناطقی به‌عنوان پارک وحش و موزه‌های جانورشناسی رانیز شامل شد. در سال ۱۳۵۰ نام سازمان شکاربانی و نظارت بر صید به سازمان حفاظت محیط زیست تغییر یافت و از سال ۱۳۵۳ پس از برپایی کنفرانس جهانی محیط زیست استکهلم و با تصویب قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست در ۲۱ ماده، این سازمان از اختیارات قانونی جدیدی برخوردار

۱. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با عنوان اظهار نظر کارشناسی درباره: لایحه حمایت از محیطبانان و جنگلبانان با شماره مسلسل ۱۵۴۹۱.
۲. محسن عبداللهی و مسعود فریادی، ۱۳۸۹، چالش‌های حقوقی سازمان حفاظت محیط زیست ایران، علوم محیطی، ۱۸۰-۱۴۳.

آنها را تباط مستقیمی با موضوعات فوق را ندارند از دریافت این کمک‌ها منع شده است.

در این قانون موضوع مهمی با عنوان حق‌الکشف مطرح است که به معنای حقی است که بابت کشف کالا یا موضوعی خاص به فرد یا بنده تعلق می‌گیرد. حکم تعلق حق‌الکشف به کارکنان یگان حفاظت محیط زیست در قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آنها در موارد معین مصوب ۱۳۷۳ تعریف شده که به موجب بند «الف» این ماده سازمان حفاظت محیط زیست موظف شده بود تا درآمدهای حاصله از دریافت بهای پروانه‌های شکار و صید موضوع ماده (۸) قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست و بهای جانوران وحشی که از شکار چیان و متخلفان از قانون و مقررات شکار و صید دریافت می‌کند را به درآمد عمومی کشور واریز کند. براساس بند فوق سالانه ۷۰ درصد مبلغ واریزی مورد بحث از محل اعتباری که در قانون بودجه هر سال منظور می‌شود در اختیار سازمان برای مأموران و مخبران در نظر گرفته می‌شد. از آنجا که این حکم به موجب قانون لغو موارد مصرف قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۶ لغو شد، در سال ۱۳۸۴ قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست در ارتباط با جرائم زیست‌محیطی تصویب شد.^۴

■ قانون حمایت قضایی و بیمه‌ای از مأموران یگان حفاظت محیط زیست و جنگلانی (مصوب ۱۳۹۹/۰۲/۲۳)

این قانون شامل چهار ماده است که در ماده (۱) با تأکید بر دستورالعمل تشکیل یگان‌های حفاظت در دستگاه‌های اجرایی ۱۴۰۰/۰۴/۱۶ امکان هماهنگ‌سازی حمایت‌های قانونی قضایی و بیمه‌ای یگان‌های حفاظت دستگاه‌های اجرایی با مأموران نیروهای مسلح را فراهم می‌سازد. بنابراین در ماده (۱) به مأموران یگان حفاظت محیط زیست و جنگلانی که تسلیح و ضابط خاص قضایی شده‌اند حق به کارگیری از سلاح را می‌دهد. در ماده (۲) مفاهیم شهادت، فوت، بیماری صعب‌العلاج، نقص عضو، از کارافتادگی و حوادث براساس مقررات این قانون و آیین‌نامه اجرایی آن را مطرح می‌کند و دستگاه‌های اجرایی را مکلف به بیمه کردن کارکنان ثابت، پیمانی و قراردادی می‌نماید. موضوع هزینه‌های درمانی کارکنان یگان که دچار صدمات چشمی و مجروحیت شده‌اند یکی از آسیب‌های جدی اینک در مورد نیروهای مسلح کشور مدیریت شده است^۵ که در مورد کارکنان یگان حفاظت همچنان به‌عنوان یک مسئله مطرح است. در ماده (۳) در مورد چگونگی تدوین آیین‌نامه اجرایی و نهایتاً در ماده (۴) سازمان برنامه و بودجه را موظف به پیش‌بینی بودجه سنواتی مورد نظر سازمان‌های ذی‌ربط می‌کند.

با عنوان جنگل تأسیس شد. از سال ۱۳۱۷ الی ۱۳۶۶ اداراتی با عناوین جنگلانی، اداره کل جنگل‌ها، بنگاه جنگل‌ها، سازمان جنگلانی تشکیل شد که عموماً همان مسئولیت‌ها را در موقعیت‌های سازمانی متفاوت برعهده داشت. نهایتاً در سال ۱۳۷۹ با تشکیل وزارت جهاد کشاورزی، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور تشکیل شد که البته در سال ۱۴۰۰ با ابلاغ مصوبه شورای عالی اداری به سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور تغییر عنوان داد. یگان حفاظت از منابع طبیعی ذیل سازمان مذکور در سال ۱۳۸۲ تشکیل شد که همچنان بخشی از ساختار استانی، شهرستانی آن تصویب و ابلاغ نشده است. از جمله مسائل این یگان حفاظت می‌توان به عدم برخورداری کارکنان این یگان از مزایای معافیت‌های مالیاتی و حقوقی متناسب با وظایف شبه‌نظامی اشاره کرد. همچنین موضوعات برخورد با قاچاقچیان چوب نیز با موضوع شهادت و جانبازی در حین خدمت همراه است. ضمناً نیاز به تشکیل دادگاه‌های ویژه منابع طبیعی^۱ موضوعی است که می‌تواند کیفیت تصمیمات در این حوزه را تضمین کند. کمبود شدید نیرو^۲ در این حوزه به حدی است که در مقیاس جهانی برای حفاظت از ۱۰ هزار هکتار منابع طبیعی یک نفر تعریف شده است در حالی که سرانه کشور برای هر ۷۵ هزار هکتار منابع طبیعی یک نفر نیروی حفاظتی مستقر است.^۳

قوانین و مقررات حمایتی از یگان‌های حفاظت

با توجه به سابقه تاریخی موجود در مورد اتفاقات و آسیب‌های ایجاد شده برای کارکنان یگان حفاظت محیط زیست و جنگلانی و تلاش‌های گسترده در زمینه رفع آنها دو قانون حمایتی از این یگان‌ها تصویب شده است. این قوانین با توجه به شرایط و موقعیت مشابه یگان‌ها در ادامه قابل توسعه و بسط است.

■ قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست در خصوص جرائم زیست‌محیطی (مصوب ۱۳۸۴/۱۱/۱۲)

این قانون شامل یک ماده و یک تبصره است. در ماده واحده این قانون آمده است که سازمان حفاظت محیط زیست اجازه دارد از اعتبارات هزینه‌ای پیش‌بینی شده سازمان، مبالغی را برای جبران به کارکنان خود بپردازد. این موارد شامل جبران سختی کار و خسارات کارکنان اعم از حق‌الکشف، خسارت، دیه و کمک به مأموران و متصدیان کشف و تعقیب جرائم زیست‌محیطی و جلوگیری از منابع آلاینده و مخرب محیط زیست است. جای توجه دارد که کارکنان ستادی و همچنین افرادی که وظایف

۱. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با عنوان اظهار نظر کارشناسی درباره: لایحه حمایت از محیط‌بانان و جنگل‌بانان با شماره مسلسل ۱۵۴۹۱.

۲. مصاحبه ایرنا با فرمانده یگان حفاظت سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور با کد خبری ۸۴۷۱۳۸۶۹ در ۲۳ فروردین ۱۴۰۱.

۳. مصاحبه خبرگزاری آریا با رئیس سازمان جنگل‌ها با کد خبری M-ch2531 در ۲۸ آبان ۱۳۹۷.

۴. گزارش کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با عنوان اظهار نظر کارشناسی درباره: لایحه اصلاح قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان حفاظت محیط زیست در ارتباط با جرائم زیست‌محیطی با شماره چاپ ۱۵۵۲.

۵. قانون بیمه عمر و حوادث پرسنل، بازنشستگان و وظیفه‌بگیران نیروهای مسلح، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمان‌های تابعه یا وابسته به آنها مصوب ۱۳۳۵/۸/۲۷ با اصلاحات و الحاقات بعدی (اصلاحی ۱۳۷۶/۷/۱۱۹).

[نتیجه‌گیری و پیشنهادها]

بدون حق انتقال به‌غیر در اختیار موزه‌های دستگاه قرار گیرد» به این ماده الحاق شود.

■ لازم است تا تبصره «۴» ماده (۵۶۲) این قانون با عبارت «مرتکبین جرائم این ماده که از آنها اموال تاریخی- فرهنگی ضبط شده است، با توجه به قدمت، اصالت و ارزشیابی اموال که توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی صورت می‌گیرد، محکوم به پرداخت جزای نقدی می‌شوند و وجوه به‌دست آمده به خزانه واریز می‌شود. درآمد حاصله پس از پیش‌بینی در ردیف‌های قانون بودجه سالانه، پنجاه درصد برای حق کشف به کارکنان یگان حفاظت میراث فرهنگی که در کشف جرم نقش داشته‌اند و پنجاه درصد برای تجهیز امنیتی موزه‌های تبصره «۳» که این اموال را به نمایش عمومی گذاشته‌اند هزینه می‌شود»، به این ماده الحاق شود.

■ لازم است به تبصره «۵» ماده (۵۶۲) این قانون عبارت «آلات و ادوات کاوش یا حفاری، وسایل حمل‌ونقل و محل نگهداری این آلات و ادوات توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به نفع یگان حفاظت میراث فرهنگی به فروش رسیده و وجوه به‌دست آمده به خزانه واریز می‌شود. صد درصد درآمد حاصله پس از پیش‌بینی در ردیف‌های قانون بودجه سالانه برای توسعه تجهیزات و امکانات مورد نیاز این یگان هزینه می‌شود» به این ماده الحاق شود.

قانون ضرورت اخذ مجوز برای ساخت، خرید و فروش، نگهداری، تبلیغ و استفاده از دستگاه فلزیاب مصوب ۱۳۷۹ صرفاً از طیف گسترده ابزارهای اکتشافی به فلزیاب اشاره داشته است که لازم است در ماده (۵۶۲) قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵ در مورد سایر ابزارها، اقدام مؤثری انجام داد. مضافاً اینکه در متون قانونی موجود مجازاتی برای تبلیغات خرید و فروش دستگاه‌های فلزیاب در فضای حقیقی و مجازی در نظر گرفته نشده است که این موضوع نیازمند بررسی و جرم‌انگاری است.

■ با توجه به جزء «۱۳» از ماده (۳) آیین‌نامه تعیین مصدیق عملی شهید و خانواده شاهد مصوب ۱۳۸۲ کارکنان یگان حفاظت میراث فرهنگی به موجب مصوبات خاص شورای امنیت کشور (مصوبه ۱۳۸۱/۳/۲۸) از مراکز میراث فرهنگی حراست می‌کنند و در صورت اینکه مورد هجوم دشمن یا اشرار واقع شوند و در اثر مقاومت و درگیری کشته شوند، شهید خوانده می‌شوند و از کلیه مزایای آن برخوردار خواهند شد.

■ با توجه به ماده واحده قانون حمایت قضایی از کارکنان دولت و پرسنل نیروهای مسلح مصوب ۱۳۶۶ امکان استفاده از کارشناسان حقوقی برای کارکنان در زمان حیات و یسا وراثت درجه اول پس از فوت در دعوایی که حین انجام وظیفه ایجاد شده است، فراهم است.

از آنجا که فعالیت‌های یگان حفاظت میراث فرهنگی در حوزه اختیارات حاکمیتی با دامنه تأثیرات بین‌نسلی قرار دارد، لازم است تا در حمایت از کارکنان و فعالان این حوزه اقدام‌های متناسب صورت گیرد. این اقدام‌ها می‌تواند در جهت تقویت پشتوانه‌های قانونی برای کارکنان این یگان (مشابه سایر یگان‌ها)، تقویت قوانین موجود و همچنین تأکید بر ظرفیت‌های کمتر استفاده از قوانین جاری، تبیین شود.

■ قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست در خصوص جرائم زیست‌محیطی (مصوب ۱۳۸۴/۱۱/۱۲) و حمایت قضایی و بیمه‌ای از مأموران یگان حفاظت محیط زیست و جنگل‌بانی (مصوب ۱۳۹۹/۰۲/۲۳) دارای ظرفیت‌های حمایتی است که با بعضی اصلاحات در قالب پیشنهاد لایحه اصلاح قانون (به دلیل بار مالی نمی‌توان در قالب طرح ارائه کرد) در انتهای این گزارش، امکان برخورداری یگان حفاظت میراث فرهنگی از آن فراهم خواهد شد.

■ موضوع حق کشف در حوزه میراث فرهنگی با توجه به لایحه قانونی راجع به جلوگیری از انجام اعمال حفاری‌های غیرمجاز و کاوش به قصد به‌دست آوردن اشیاء و آثار تاریخی مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب نیازمند بازنگری و بازتعریف است. از آنجا که این موضوع در مورد اکتشاف ناخواسته یا اتفاقی آثار میراثی مطرح شده بود و موجبات تشویق به اکتشافات غیرمجاز را فراهم کرده بود، باید تا در راستای حمایت از مأموران، مخابرات و متصدیان حفاظت از میراث فرهنگی طراحی و اجرا شود.

■ ماده (۵۶۲) قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵ دارای ابهام‌هایی است که باید با اصلاحات و الحاقاتی برطرف شود. با توجه به اینکه معاونت حقوقی قوه قضائیه برای اصلاح قانون مجازات اسلامی (قانون تعزیرات) اقدام‌هایی در دستور کار دارند برای این بخش پیش‌نویس اصلاح قانون ارائه نمی‌شود و صرفاً موارد اصلاحی مطلوب به شرح ذیل پیشنهاد می‌شود:

■ لازم است تا در ماده (۵۶۲) این قانون به جای قرار گرفتن عبارت «حفاری و کاوش» عبارت «حفاری یا کاوش یا هر رفتار مشابه به قصد به‌دست آوردن اموال تاریخی- فرهنگی بدون کسب مجوز از وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی» به کار گرفته شود.

■ لازم است تا در ماده (۵۶۲) این قانون به جای عبارت «ضبط اشیای مکشوفه و آلات و ادوات حفاری» عبارت «ضبط اشیای مکشوفه، آلات، ادوات، تجهیزات و تأسیسات کاوش، حفاری یا حمل‌ونقل و نگهداری»، به کار گرفته شود.

■ لازم است تا تبصره «۳» ماده (۵۶۲) این قانون با عبارت «اشیای ضبط شده در اختیار وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی قرار خواهد گرفت و با نظر کارشناسی این دستگاه برای نمایش به عموم

کرد.

ماده (۱)- در عنوان قانون پس از «کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست» عبارت «کارکنان یگان حفاظت وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی» و پس از «جرائم زیست محیطی» عبارت «جرائم میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری» افزوده شود.

ماده (۲)- در ماده واحده پس از عبارت «سازمان حفاظت محیط زیست» عبارت «و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی» و پس از «سازمان» عبارت «و وزارت» و پس از «تعقیب جرائم زیست محیطی» عبارت «و تعقیب جرائم میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی» و پس از «مخرب محیط زیست» عبارت «و خرید و فروش و استفاده از ابزارآلات و تجهیزات اکتشاف و حفاری غیرمجاز و قاچاق میراث فرهنگی و صنایع دستی» اضافه شود.

ماده (۳)- در تبصره پس از «سازمان حفاظت محیط زیست» عبارت «و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی» اضافه شود.

پیشنهاد اصلاح^۲ «قانون حمایت قضایی و بیمه‌ای از مأموران یگان حفاظت محیط زیست و جنگلبانی» (مصوب ۱۳۹۹/۰۲/۲۳)

مقدمه توجیهی:

یکی از مسائلی که در سال‌های اخیر نگرانی‌هایی برای فعالان حوزه میراث فرهنگی ایجاد کرده است، نبود قوانین حمایتی از مأموران حفاظت میراث فرهنگی است. کشور دارای بیش از ۳۳۰۰ اثر تاریخی فرهنگی ثبت شده در فهرست آثار ثبت ملی و بیش از یک میلیون اثر تاریخی - فرهنگی است که نیمی از آنها همچنان کشف نشده است و بسیاری از سوداگری‌های غیرمجاز گنج‌یابی و کشف دینه، برای یافتن این میراث فرهنگی است. طبق بند «ط» ماده (۸) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶، حفظ محیط زیست و حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی جزء امور حاکمیتی است. همچنین مطابق اصل (۸۳) قانون اساسی، نفایس ملی قابل انتقال به غیر نیست مگر با تصویب مجلس شورای اسلامی که نشان از توجه قوانین بالادستی نسبت به موضوع حفاظت از میراث فرهنگی است.

سازمان محیط زیست و سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور با توجه به اهمیت نگهداری و حفاظت از محیط زیست و جنگل‌های کشور، اقدامات حمایتی قضایی و بیمه‌ای لازم از یگان حفاظت خود را از طریق قانون حمایت‌های قضایی و بیمه‌ای از مأموران یگان حفاظت محیط زیست و جنگلبانی فراهم کردند، اما در این بین یگان حفاظت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مورد توجه قرار نگرفت.

پیشنهاد اصلاح^۱ «قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست در ارتباط با جرائم زیست محیطی» (مصوب ۱۳۸۴/۱۱/۱۲)

مقدمه توجیهی:

حفاظت از میراث فرهنگی امری ملی و بااهمیت است و از آن جهت که درباره آثار تجدیدناپذیر و غیرقابل جایگزینی صورت می‌گیرد، اقدامی بین‌نسلی به حساب می‌آید. هم‌ترازی و اهمیت متناسب حفاظت از میراث فرهنگی و محیط زیست را می‌توان در بند «ط» ماده (۸) قانون خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶ مشاهده نمود که این دو فعل با ارزش را در کنار هم به‌عنوان امور حاکمیتی عنوان کرده است. چه بسا اینکه حوزه استحفاظی میراث فرهنگی در اقصی نقاط کشور (اعم از بافت‌های تاریخی درون و برون شهری، تپه‌های تاریخی، استودان‌ها و ...) به مراتب بیشتر از حوزه‌های استحفاظی محیط زیست و جنگلبانی می‌باشد. لذا لازم است تا جایگاه‌های شغلی و حمایت‌های قانونی از حافظان میراث فرهنگی و محیط زیست مورد توجه ویژه قرار گیرند و شامل حمایت‌های حاکمیتی نیز قرار گیرند. تشکیل وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با تأخیر بسیار در سال ۱۳۹۸ صورت گرفت و تا به آن زمان اقدامات صورت گرفته منسجم تقنینی در حوزه حفاظت از میراث فرهنگی صورت نگرفته است. اما سازمان حفاظت محیط زیست به واسطه سابقه طولانی‌تر و اقدامات جامع‌تر در حوزه حفاظت محیط زیست، قوانین حمایتی بیشتری برای حافظان محیط زیست داشته است. لازم به ذکر است که حفاظت از میراث فرهنگی دارای آیین‌نامه حفاظت از میراث فرهنگی مصوب شورای امنیت ملی ۱۳۸۱/۳/۲۸، ۹ ماده قانونی از کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی، قانون ضرورت اخذ مجوز برای ساخت، خرید و فروش، نگهداری، تبلیغ و استفاده از دستگاه فلزیاب مصوب ۱۳۷۹/۱۲/۱۵ و موادی از قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۱۰/۳ و اصلاحات ۱۴۰۰/۱۱/۱۰ است که لزوم حمایت و جبران خسارت از کارکنان یگان حفاظت میراث فرهنگی به‌عنوان زیرمجموعه وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی را مشخص می‌کند. لذا استفاده از قوانین قابل بسط برای توسعه حمایت‌های لازم از حفاظت میراث فرهنگی اقدام صحیح و کارآمدی به حساب می‌آید. قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست در خصوص جرائم زیست محیطی مصوب ۱۳۸۴/۱۱/۱۲، یکی از این قوانین است که می‌توان از آن برای حمایت حافظان میراث فرهنگی بهره‌برداری

۱. تذکر: به توجه به اینکه مفاد این متن واجد بار مالی برای دولت است، لذا پیشنهاد می‌شود متن از طرف هیئت وزیران در قالب لایحه‌ای به مجلس شورای اسلامی ارائه شود.
۲. تذکر: با توجه به اینکه مفاد این متن واجد بار مالی برای دولت است، لذا پیشنهاد می‌شود متن از طرف هیئت وزیران در قالب لایحه‌ای به مجلس شورای اسلامی ارائه شود.

این یگان مسئولیت امنیتی، حفاظتی، انتظامی و اطلاعاتی مرتبط با میراث فرهنگی کشور را برعهده دارد این در حالی است که با توجه به ۳۳ هزار اثر ثبتی موجود و وجود ۱۹۲۴ نیروی مراقبت یگان حفاظت، حدود ۱۵۸ اثر سهم هر نیروی یگان خواهد بود که با توجه به پراکندگی بسیار آثار تاریخی- فرهنگی، وضعیت سخت حفاظتی را نشان می‌دهد. با توجه به شرایط ترسیم شده و مشابهت‌های موجود بین یگان‌های حفاظت محیط زیست و جنگلبانی، ورود یگان حفاظت به دایره شمول قوانین و آیین‌نامه‌های موضوعه این یگان‌ها لازم به نظر می‌رسد. گفتنی است با توجه به مصوبات شورای عالی امنیت ملی مصوب سال ۱۳۷۳ یگان حفاظت میراث فرهنگی را می‌توان ضابط قضایی در نظر گرفت که پس از طی دوره‌های آموزشی با به‌کارگیری سلاح وظایف محوله را انجام دهد. همچنین وجود ۹ ماده قانونی از کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی، قانون ضرورت اخذ مجوز برای ساخت، خرید و فروش، نگهداری، تبلیغ و استفاده از دستگاه فلزیاب مصوب ۱۳۷۹/۱۲/۱۵ و موادی از قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۱۰/۳ و اصلاحات ۱۴۰۰/۱۱/۱۰ لزوم حمایت‌های قضایی و بیمه‌ای از مأموران این یگان حفاظت را نشان می‌دهد. چراکه در مأموریت‌های محوله علیه جرائم میراث فرهنگی، اشرار و قاچاقچیان از همه امکانات و تجهیزات نظامی گرم و سرد برای پیشبرد اقدام مجرمانه خود استفاده می‌کنند و خطرات متعددی مأموران یگان حفاظت را تهدید می‌کند. لذا استفاده از قوانین قابل بسط برای توسعه حمایت‌های لازم از حفاظت میراث فرهنگی اقدام صحیح و کارآمدی به حساب می‌آید. قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست در ارتباط با جرائم زیست‌محیطی مصوب ۱۳۸۴/۱۱/۱۲، یکی از این قوانین است که می‌توان از آن برای حمایت حافظان میراث فرهنگی بهره‌برداری کرد. با توجه به این، پیشنهاد می‌شود قانون حمایت قضایی و بیمه‌ای از مأموران یگان حفاظت محیط زیست و جنگلبانی (مصوب ۱۳۹۹/۲/۲۳): به‌صورت زیر اصلاح شود.

- ماده (۱)- در عنوان قانون پس از «جنگلبانی» عبارت «و میراث فرهنگی» افزوده شود.
- ماده (۲)- در ماده (۱) پس از «جنگلبانی» عبارت «و میراث فرهنگی» افزوده شود.
- ماده (۳)- در تبصره ماده (۲) پس از «منابع طبیعی» عبارت «و میراث فرهنگی» افزوده شود.
- ماده (۴)- در ماده (۳) و (۴) پس از «وزارت جهاد کشاورزی» عبارت «و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی» افزوده شود.

[منابع و مأخذ]

۱. قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶ مجلس شورای اسلامی.
۲. قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵ مجلس شورای اسلامی.
۳. قانون ضرورت اخذ مجوز برای ساخت، خرید و فروش، نگهداری، تبلیغ و استفاده از دستگاه فلزیاب مصوب ۱۳۷۹ مجلس شورای اسلامی.
۴. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ مجلس شورای اسلامی.
۵. قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه مصوب ۱۳۹۵ مجلس شورای اسلامی.
۶. قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹ مجلس شورای اسلامی.
۷. آیین‌نامه حفاظت از میراث فرهنگی کشور تصویب شده توسط شورای امنیت کشور در تاریخ ۱۳۸۱/۳/۲۸.
۸. آیین‌نامه اجرایی احراز عنوان ضابط دادگستری مصوب ۱۳۹۸ قوه قضائیه.
۹. قانون راجع به حفظ آثار ملی مصوب ۱۳۰۹ مصوب مجلس شورای ملی.
۱۰. لایحه قانونی راجع به جلوگیری از انجام اعمال حفاری‌های غیرمجاز و کاوش به قصد به‌دست آوردن اشیاء و آثار تاریخی مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب.
۱۱. قانون لغو موارد مصرف قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب سال ۱۳۷۶ مجلس شورای اسلامی.
۱۲. قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط‌زیست در ارتباط با جرائم زیست‌محیطی مصوب ۱۳۸۴/۱۱/۱۲ مجلس شورای اسلامی.
۱۳. آیین‌نامه تعیین مصادیق عملی شهید و خانواده‌های شاهد مصوب ۱۳۸۲ هیئت وزیران.
۱۴. قانون حمایت قضایی از کارکنان دولت و پرسنل نیروهای مسلح مصوب ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی.
۱۵. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با عنوان مروری بر عوامل نابسامانی در حفاظت از میراث فرهنگی کشور و شماره مسلسل ۶۰۴۵.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۲۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: mrc@majles.ir